

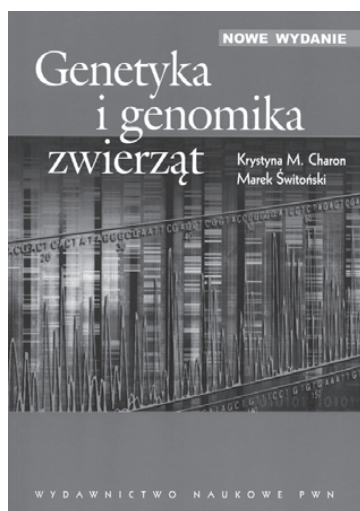
„Genetyka i genomika zwierząt”

Krystyna M. Charon, Marek Świtoński

Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN, 2012, ISBN 978-83-01-17107-0

Wydanie książkowe w miękkich okładkach, liczy 385 stron tekstu merytorycznego, 2 strony literatury uzupełniającej, 10 stron skorowidza i 12 stron fotografii. Treść książki uzupełniają liczne ryciny (szkoda, że nie kolorowe) i tabele ułatwiające zrozumienie tekstu.

Jest to już trzecie wydanie tego podręcznika, tym razem zawierające nie tylko poprawki, ale także sporo uzupełnień wynikających z faktu, że poprzednie wydanie pochodziło z 2004 r. Podręcznik zbudowany jest z 12 głównych rozdziałów podzielonych na podrozdziały. Sześć pierwszych rozdziałów zawiera w zasadzie podstawowe informacje zawarte w każdym podręczniku genetyki. Mowa jest w nich o organizacji materiału genetycznego, metodach jego analizy i o uszkodzeniach wywołujących choroby uwarunkowane genetycznie. Kolejne rozdziały, choć w dużym stopniu również oparte o genetykę człowieka, zawierają też informacje o genetyce zwierząt. Moim zdaniem wiedza o różnicach, jakie możemy tu obserwować, jest najbardziej interesującą częścią tego podręcznika. Pod tym względem wyróżnia się rozdział 6, w którym czytelnik znajdzie sporo informacji dotyczących chorób u zwierząt hodowlanych, związanych z różnego typu mutacjami genowymi. Szczególnie interesujący jest też rozdział 8, w którym autorzy zwracają uwagę czytelnikowi na różnice, jakie występują na poziomie genetycznym między systemem immunologicznym zwierząt hodowlanych (w tym również hodowanych na potrzeby badań naukowych) i człowieka. Do ciekawszych należy też ostatni rozdział, poświęcony omówieniu zwierzęcych modeli chorób człowieka. Omówiony w nim został problem ksenotranslantacji, jednakże głównie w kontekście możliwości wykorzystania odzwierzęcych organów do transplantacji u ludzi. Warto też zwrócić uwagę, że podkreślono w nim rolę polskich naukowców w badaniach nad tymi zagadnieniami.

Odczuwam natomiast ogromny niedosyt z powodu braku rozdziału poświęconego zwierzęcym modelom chorób wielogenowych, takich jak np. cukrzyca czy choroby nowotworowe. Brak jest też danych o mysich modelach pozwalających na przeszczepianie obcogatunkowych nowotworów (w tym głównie ludzkich). Te modele ksenograftów często służą do badania procesu transformacji nowotworowej. Są one wykorzystywane zarówno w badaniach nad skutecznością przeciwnowotworową leków kierowanych na cele molekularne, jak i nad farmakogenetyką. Brak jest też informacji o chorobach nowotworowych zwierząt domowych, takich jak koty i psy. Jest to tym bardziej dziwne, że przebieg choroby nowotworowej u psów jest najbardziej zbliżony do przebiegu tej choroby u ludzi.

Większość zagadnień, szczególnie w pierwszej części tego podręcznika, opisana jest bardzo szczegółowo, powiedziałbym nawet: nadmiernie szczegółowo. Z wielu informacji można by zrezygnować, gdyż można je bez kłopotu znaleźć w większości podręczników genetyki. Zbyt mało — moim zdaniem — jest informacji o różnicach w genetyce poszczególnych zwierząt, zarówno tych hodowanych dla potrzeb badań naukowych, jak i tych hodowanych dla celów spożywczych. Prawie wcale (no, może z wyjątkiem nielicznych informacji zawartych w rozdziale 5.12.1) nie ma w tym podręczniku danych na temat zwierząt genetycznie modyfikowanych. A przecież z etycznego punktu widzenia problem zwierząt transgenicznych jest dziś jednym z najistotniejszych. Warto by było, aby autorzy spróbowali się zmierzyć z tym problemem i przedstawili obecny stan wiedzy na ten temat. Po zapoznaniu się z treścią tego rozdziału mam nieodparte wrażenie, że autorzy woleli uniknąć dyskusji na ten temat. A przecież jest to podręcznik dla studentów, ludzi młodych, o otwartych umysłach, którzy

będą w przyszłości podejmować kluczowe decyzje dotyczące kontynuacji badań nad nowymi gatunkami zwierząt hodowlanych (w tym być może i tych ulepszonych w wyniku manipulacji genetycznych).

Jak już wcześniej zaznaczyłem, książka zawiera wiele podstawowych informacji, ma jednak sporo braków. Część

jest wynikiem braku chęci autorów do podjęcia niektórych tematów, część być może wynika z wydłużonego cyklu wydawniczego w naszym kraju. Mimo tych zastrzeżeń uważam, że jest to podręcznik godny polecenia studentom uniwersytetów przyrodniczych, w tym szczególnie rolniczych.

Prof. dr hab. med. Janusz A. Siedlecki

Zakład Onkologii Molekularnej i Translacyjnej

Centrum Onkologii — Instytut im. Marii Skłodowskiej-Curie
w Warszawie

e-mail: jas@coi.waw.pl

NOWOTWORY Journal of Oncology
2013, volume 63, number 4, 343–344
DOI: 10.5603/NJO.2013.0026
© Polskie Towarzystwo Onkologiczne
ISSN 0029-540X
www.nowotwory.viamedica.pl

„Nowotwory przewodu pokarmowego”

red. Ronald Fuchs, Dorothee Guggenberger, Ulf Neuman, Christian Trautwein

red. naukowa wydania polskiego: Wojciech Polkowski

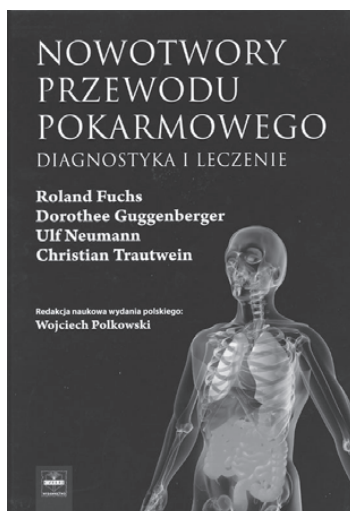
Lublin, Wydawnictwo „Czelej”, 2012, stron 530

ISBN: 978-83-7563-042-8

Do rąk polskich lekarzy trafia kolejna pozycja dotycząca nowotworów narządowych, mianowicie pierwsze polskie tłumaczenie ostatniego wydania podręcznika *Nowotwory przewodu pokarmowego* pod redakcją prof. dr. Ronalda Fuchsa. Wśród autorów znajdziemy przedstawicieli licznych specjalności zaangażowanych w problematykę nowotworów przewodu pokarmowego. Redaktorem naukowym polskiego wydania jest prof. zw. dr hab. n. med. Wojciech P. Polkowski.

Podręcznik stanowi obszerne kompendium wiedzy dotyczącej postępowania diagnostycznego oraz możliwości leczniczych w poszczególnych lokalizacjach guzów w przewodzie pokarmowym. Obejmuje szeroki aspekt zagadnień, poczynając od anatomii narządów, diagnostyki radiologicznej, gastroenterologii, patologii — w tym molekularnej — guzów, leczenia chirurgicznego, farmakologicznego i leczenia napromienianiem, a kończąc na specyfice leczenia osób w podeszłym wieku oraz na najlepszym postępowaniu objawowym.

Autorzy poszczególnych rozdziałów prezentują aktualny stan wiedzy dotyczącej diagnostyki i wielodyscyplinarnego leczenia nowotworów układu pokarmowego w oparciu o wyniki najważniejszych ostatnio przeprowadzonych

badań klinicznych, z uwzględnieniem tych prezentowanych na dorocznych światowych kongresach *American Society of Clinical Oncology* (ASCO) w Chicago i *European Society of Medical Oncology* (ESMO; *Gastro-intestinal Cancer*) w Barcelonie, jak również poglądy autorów niemieckich, uwzględniające wyniki najważniejszych przeprowadzonych ostatnio w Niemczech badań klinicznych dotyczących nowotworów zlokalizowanych w przewodzie pokarmowym. W książce przedstawiono również najistotniejsze publikacje piśmiennictwa międzynarodowego oraz algorytmy postępowania diagnostyczno-leczniczego proponowa-

ne w wytycznych ekspertów amerykańskich skupionych przy NCCN (*National Comprehensive Cancer Network*) oraz ESMO z 2010 roku.

Uwzględniono również przydatne w codziennej pracy onkologów wytyczne S3 na temat diagnostyki i leczenia raka jelita grubego oraz wytyczne dotyczące raka trzustki. Podręcznik zawiera liczne tabele i reprodukcje czarno-białe, włączając wyniki badań obrazowych oraz przykłady pól radioterapii. Schematyczne opisy zabiegów operacyjnych wraz z ilustracjami stanowią cenne uzupełnienie dla zrozumienia chirurgii guzów przewodu pokarmowego przez

lekarzy dyscyplin niezabiegowych. Czytelnik znajdzie tu pomocny w codziennej pracy zbiór protokołów i schematów chemioterapii, a także informacje o interwencyjnych metodach leczenia lokoregionalnego, takich jak ablacja prądem o częstotliwości radiowej (z podaniem danych kontaktowych klinik w Niemczech, gdzie tego typu zabiegi są wykonywane), i chemioterapia dootrzewnowa w hipertermii. Część kliniczną kończy podrozdział dotyczący nowotworów o nieznanym ognisku pierwotnym. Cennym uzupełnieniem części klinicznej jest dalsza, ogólna część podręcznika. Jest ona poświęcona kryteriom odpowiedzi na leczenie, ocenie jakości życia chorych na nowotwór, wymiotom indukowanym działaniem leków cytostatycznych, roli erytropoetyny oraz innych krwiotwórczych czynników wzrostu stosowanych w onkologii, a ponadto, objawom niepożądanym chemioterapii, w tym toksyczności narządowej i możliwościom ich zapobiegania i leczenia. Poruszono tu również problem wyznaczenia cytostatyków, zagadnienie centralnego dostępu naczyniowego

wraz z praktycznymi wskazówkami obsługiwaniami „portów” naczyniowych, a także problem wysięków do jam ciała, nowotworowego zapalenia opon, hiperkalcemii, wyniszczenia nowotworowego i leczenia bólu. Gamę poruszonych w podręczniku zagadnień dopełnia suplement zawierający skalę Karnowskiego i WHO oceny stanu chorego oraz poziomu wiarygodności danych medycznych (szeroko wykorzystywany w podręczniku), ocenę geriatryczną oraz kryteria ostrej toksyczności według CTC (*Common Toxicity Criteria*).

Podsumowując, należy stwierdzić, że podręcznik stanowi cenną pozycję literaturową dla lekarzy specjalizujących się oraz zajmujących się onkologią. Znajdzie on również uznanie wśród lekarzy innych specjalności, którzy odnajdą tu szereg informacji niezbędnych do prawidłowego przeprowadzania rozumowania medycznego potrzebnego do rozpoznania nowotworu, interdyscyplinarnej opieki nad chorym w trakcie leczenia onkologicznego i kontroli po jego zakończeniu.

Dr hab. med. Krystyna Serkies

Katedra i Klinika Onkologii i Radioterapii

Gdański Uniwersytet Medyczny

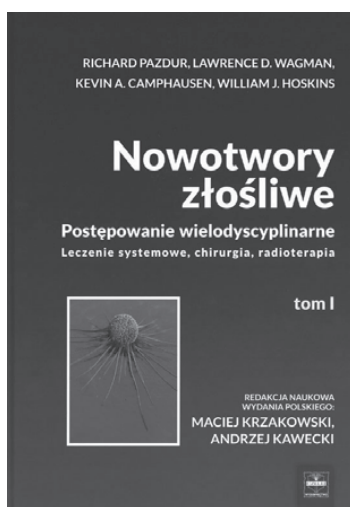
e-mail: kserkies@wp.pl

NOWOTWORY Journal of Oncology
2013, volume 63, number 4, 344–345
DOI: 10.5603/NJO.2013.0027
© Polskie Towarzystwo Onkologiczne
ISSN 0029-540X
www.nowotwory.viamedica.pl

„Nowotwory złośliwe. Postępowanie wielodyscyplinarne: leczenie systemowe, chirurgia, radioterapia”

Richard Pazdur, Lawrence D. Wagman, Kevin A. Camphausen, William J. Hoskins
Redakcja naukowa wydania polskiego: Maciej Krzakowski i Andrzej Kawecki
Lublin, Wydawnictwo „Czelej”, 2012, ISBN: 978-83-7563-129-6

Od czasu pierwszego wydania w 1996 roku książka *Nowotwory złośliwe. Postępowanie wielodyscyplinarne...* pod redakcją Richarda Pazdura jest bardzo dobrze oceniana i z tego powodu cieszy się dużym powodzeniem w środowisku onkologów praktyków. Publikacja ta nie jest znana większości polskich lekarzy zaangażowanych w opiekę nad chorymi na nowotwory złośliwe, ponieważ dopiero niedawno trzynaste wydanie zostało przetłumaczone na język polski. Trudno przewidzieć, czy zacieka szerokie rzesze czytelników. W mojej ocenie trzynaste wydanie jest — wzorem poprzednich zbiorów — bardzo praktycznych rekomendacji z zakresu rozpoznawania oraz

leczenia nowotworów złośliwych. Opracowanie jest zaadresowane do wszystkich specjalistów zajmujących się chorymi na nowotwory złośliwe: chirurgów, onkologów klinicznych, radioterapeutów, hematologów i specjalistów medycyny paliatywnej. W czterdziestu rozdziałach znaleźć można zarówno podstawowe informacje diagnostyczno-kliniczne, jak i wiadomości z zakresu biologii nowotworów oparte na wynikach świeżo opublikowanych (nawet w 2010 roku) prac doświadczalnych i klinicznych. Każdy z rozdziałów, prezentując typowy układ, składa się ze wstępu poświęconego epidemiologii, a następnie z części klinicz-

nych: symptomatologii, diagnostyki i terapii. W krytyczny sposób przedstawiono wady i zalety stosowania różnych metod radiologicznych, w tym także nowoczesnych metod molekularnego obrazowania. Zasady określania stopnia zaawansowania według obowiązujących klasyfikacji uzupełnione są o informacje na temat różnic w porównaniu ze starszymi wersjami. Najwięcej miejsca poświęcono różnym formom leczenia zarówno radykalnego, jak i paliatywnego, z uwzględnieniem chirurgii, teleradioterapii, brachyterapii i leczenia systemowego (stosowanych samodzielnie bądź w skojarzeniu). Proponowane zalecenia terapeutyczne przedstawione przez wybitnych naukowców, ale także praktyków klinicznych, oparte są na dostępnych w piśmiennictwie medycznym wynikach prospektywnych badań klinicznych, niejednokrotnie z uwzględnieniem efektywności kosztowej. Ciekawym dodatkiem są krótkie podsumowania ważnych badań klinicznych, jak na przykład ATAC, MA17, HERA, FACT, CONFIRM AVADO, EMBRACE w raku piersi i wiele innych. Zainteresowani danym tematem mogą z łatwością sięgnąć do pełnych publikacji w celu poszerzenia wiadomości. W książce dostępne są także informacje o rzadziej stosowanych metodach terapeutycznych, jak na przykład radioterapia w hipertermii, krioablacja, krioterapia, izolowa-

na perfuzja kończyn, ablacja falami radiowymi. Nie zabrakło też miejsca dla nowych leków, jak na przykład erybulina, iksabepilon, ipilimumab, sipuleucel, romidepsyna czy wiele innych. Jeden rozdział w całości poświęcono nowotworom u chorych zakażonych wirusem HIV. Na razie nie borykamy się z tym problemem na co dzień, niemniej jednak w razie potrzeby będą przydatne praktyczne wskazówki. Oczywiście podręcznik nie wyczerpuje wiedzy w żadnym z tematów. Za mało uwagi poświęcono na przykład problemowi bólu. Brakuje zdjęć diagnostyki obrazowej, przydałoby się też więcej rycin, które zwykle ułatwiają zapamiętywanie wiadomości. Ogólnie jednak książka jest wartościową pozycją, z której mógłby skorzystać każdy praktykujący onkolog. Dobrze jest mieć pod ręką zbiór aktualnych zaleceń terapeutycznych, nawet z zakresu leczenia wspomagającego i objawowego. Praktyczne porady dotyczące profilaktyki i leczenia nudności i wymiotów towarzyszących chemioterapii, postępowania w sytuacji zakażenia cewnika centralnego, w niedodmie, wysiękach, duszności czy wyniszczeniu nowotworowym są czasem niezwykle przydatne. Właściwie główną wadą książki jest jej format — dwa duże tomy w twardych okładkach uniemożliwiają noszenie tej pozycji w lekarskiej torbie. Ale do posiadania jej w gabinecie na biurku — bardzo zachęcam.

Dr hab. n. med. Renata Zaucha

Katedra i Klinika Onkologii i Radioterapii

Uniwersytet Medyczny w Gdańsku

ul. Dębinki 1, 80-211 Gdańsk

e-mail: renata.zaucha@gmail.com